

és azokon keresztül az egyetemes törekvésekbe kapcsolódó, valóban a kor követelményeinek színvonalán álló baloldali kialakulásának.

A regionalizmus kérdése azonban nem csak az irodalmi és művészeti termelés kérdése. Legszorosabb kapcsolatban áll a nemzetiség felszabaduló küzdelmének egész problémátömegével is. A politikumot becsmérő regionalizmus a helyzet történelmi színvonalu értékeléséről, amely a gazdasági, társadalmi és politikai élet egész területére kiterjedően nem ismer el végleges adottságokat, a napi politikai értékelés szatócsszínvonalára csúszott le. A megalkuvás és érdekhajhászás szempontjából meg vannak e felfogásnak a maga előnyei. De semmi köze a valódi progresszió történelmi színvonalú perspektívájához, amely a jelenben nem csak a jelent látja, hanem a jövőt formáló erőket is felismeri. Ebből a szempontból a regionalizmus a ma adottságainak nem csak végleges elismerését jelenti, hanem a megnyugvás ideológiájának terjesztésével a ma konzerválásához tevőlegesen is hozzájárul. A regionalizmust tagadó következetes baloldal ezzel ellentétben kulturprogramjában is a dialektikus fejlődési törvények után kutat, azokat alkalmazza és ezeken keresztül a ma feloldódását és új egységek meg új adottságok kifermálását segíti elő tevőlegesen. Olyan új egységek kialakulását, amelyek egyedül képviselik a valódi progressziót.

S Z O M O R U S Z E R E L E M

Irta: PETER JILEMNICKY

Mutatvány szerző mult számunkban ismertetett Kus cukru című regényéből.

Hidegebb szelek kezdtek átfújni a keshedt kabátokon. Hidegebb szelek meggyököntötték a gondolatot és bátorságot.

Márk fölött is úgy elshant a nyár, mint ahogy a szél felkel és elcsendesedik.

Mi volt számára a tavasz? Magához tért volna, megújódott volna, megrázta volna a fejét, mint a göndör akácfák, zsenge mosoly virított volna ki az arcán és magába szívta volna az öröm nedveit, de képtelen volt rá.

A Ligetben a fák koronái között vadgalambok szerelmeskedtek, a zsendülő vetésben a foglyok egész falka fiókat keltettek ki, a mezei utakon fényes bogarak golyócskáikat görgették, melyekbe bezárták szerelmüket; minden, amit e világ létrehozott, élte az élet teljességét, csak az emberek nem, csak az emberek váltak egymással szemben farkasokká és bontották további osztályokra a fajtájukat.

A természetben minden túláradt az életörömtől és szerelemtől.

Csak az emberek voltak oly nagyon boldogtalanok és szerelem nélkül valók.

Márk nem ismerte sem a nyár, sem a tavasz örömeit. Számára egyformán szürke volt minden nap. Csak titokban, akarata ellenére és tudatának legrejtettebb redőjében remegett meg valami, ha meglátta Jozsinát végigfutni az udvaron, ha a kút mellett derékban meghajlott, ha a vállaira ráomlottak nyugtalan hajfonatai és ha meghitt szemekkel rúmosolyodott.

Néha megállt és szóba elegyedett vele. Néha csak utána nézett,

ahogyan határozatlan vágyakozással tekintünk a távolba. Ilyenkor úgy tűnt fel neki, hogy a legszebb, ilyenkor örömtelen napjainak csodálatos délibábjához hasonlított, ilyenkor távoli, láthatatlan kakukmadár hangját vélte hallani.

Bálentkának mindig elég munkája volt és mégsem kerülhette el a figyelmét, hogy Márk, akár két-három szó után is, amit Jozsinával váltott, hallgatagon és elgondolkozva tért haza. Márk is csodálkozott saját magán. Azóta, hogy Jozsinát a rönkökön sírva találta, azóta, hogy csitította őt és barátságosan a lekére beszélt, majdnem egy félév telt el — Jozsina megnyugodott és kigyógyult fájdalmából, mely őt akkor annyira letörte, megújódott és ismét vidáman, lángolón, mint a mák vérvörös virága.

Bálentka egy izben elnézte, hogy beszélget Márk Jozsinával az udvaron. Mikor aztán Márk visszatért a lakásba, így szólt hozzá:

— Mégis csak ügyes lány ez...

És Bálentka megint:

— Kár neki így... férjhez mehetne...

De Márk megint csak nem szólt semmit.

A tikkasztó nyári éjszakák egyikén, mikor a forró napok fülledtsége még éjjel sem oszlott el, történt, hogy Márk a gyűlösről hazajövet Jozsinát a régi rönkökön találta. Nem vette őt észre, szemét a csillogó ég gyémántpora vakította el, de Jozsina megszólította.

— Milyen büszke lette!... — mondta szemrehányóan.

— Nem vettelek észre.

Leült mellé és hallgatott.

— Miért hallgatsz? — kérdezte tőle kisvártatva és feléje fordulva akaratlan megcsiklandozta hajfonatával az arcát.

— Csak úgy. Nem akarózik beszélni, — felelte.

— Szomorú vagy... — mondta és gyengéden megfogta a kezét.

Nem védekezett, a tenyerében hagyta a kezét. Meleg remegés futott rajta keresztül, andalító szellőtől hullámozásba hozott tudata megvonaglott, édes szédülés fogta el a fejét és szívét. Kicsinynek és erőtlennek érezte magát, elvesztette uralmát maga felett és egyszerre — maga sem tudta, hogyan történt — elbódult fejét Jozsina karjára hajította. Jozsina magához ölelte, szoritotta és a hajában kezdett turkálni.

Nagy csillagok ragyogtak felettük, mint a krizantémok.

Kis idő múltán, mikor már egészen hatalmába kerítette e vad szédület és amikor Jozsina egyre szórakozottabban simogatta sűrű haját, mikor már érezte, hogy szorosan magához kell őt ölelni és maga mellé vonni, egyszerre összerázta magát, kiszabadította fejét Jozsina tenyeréből, felkelt és azt mondta:

— Jó éjszakát... Jozsina!

Elment, hátra sem nézve és Jozsina ülve maradt a rönkön, tanácsalanul, lesujtva.

Elment a nyár, ősz lopakodott a vidékre, melyet a száradó lomb aranyával és rezével kenyerezett le. A felszántott tarlók felett szelek kóboroltak, a széles répatáblákon a répalevelek szétterültek és megsötétedtek. A rövid nappalok melege a nap ferde sugarain az elnyugvó tájra ömlött. Szeptember vége tele permetezte az égboltot hulló csillagok sűrű esőjével.

— Valami olyan fájdalmat okoz nekem, — sóhajtott fel egyszer Bálentka véletlenül Márk előtt.

— És mi, anyám?

— Valami...

Nem árulta volna el neki az egész világért sem. És mégsem volt egy nap sem, hogy ne gondolt volna Márkra, az ő földhöz tiport életére, az ő megcsonkított és eltört növény szárhoz hasonló ifjúságára, amely már nem viríthat. Reá gondolt és gyakran Jozsinára is, arra gondolt, milyen jól esnék az ő anyai szívének, ha Márkot nősnek, boldognak láthatná... Ha munkája volna, ha este hazajönne, megmosdanék és átöltöznék, megvacsorálna, beszélgetne és olvasna, játszanék a gyermekeivel, ránevetne a feleségére, az összes holmira a tiszta szobában, minden ismert hangra, mellyel jelt ad magáról a békés háznépe. Mindez oly' kedves volna.

„Valami olyan fájdalmat okoz nekem“ — sóhajtotta és bizony inkább hallgatnia kellett volna. Enélkül is nehéz helyzete volt Márknak, megmagyarázhatatlan teher szakadt rá és ő ellenszegült és védekezett, igyekezett levetni magáról, de hiába. Nem rajta feküdt, — benne volt, áthatolt a fiatal test minden sejtjén, elsorvasztott minden gondolatot és lendületet.

— Nem tudom, mi történt mostanában velem, — vallotta meg egy alkalommal Trieszka Misonak. — Nem vagyok képes semmiről rendesen és nyugodtan gondolkozni és általában...

— Lehet, hogy szerelem...? — nézett rá Miso mosolyogva.

Mintha éles fényt gyújtottak volna fel előtte, amiben egyszerre minden világosnak, érthetőnek, magátólértődőnek tűnt fel. Valószínűleg szerelem volt ez — és éppen azért tiltakozott ellene Márk minden erejéből, legyintett a kezével és természetellenesen elnevette magát:

— Te bolond!

Többet erről Misóval nem beszélt. Saját magával viaskodott, a saját erejére támaszkodott, noha az egy kicsit csütörtököt mondott. De ha rövid időre csütörtököt is mondott, a végén mégis csak össze tudta szedni az erejét és nem maradt alul.

Ősz volt, reggel és este a mezőkön hideg köd ténfergett. És Márk is bolyongott, mint a köd, kitartóan és céltalanul, a majorból a városba és vissza, a mezőkön keresztül, amelyeken már minden régen elvirított és megérett. Most már hozzá hasonlítottak, bódító illat és csörgedező nedvek nélkül, olyanok voltak, mint ő, letaroltak és üresek, csak szabadon bomló gaz volt rajtuk. Az értelem kemény és keserű hangja benne is megnőtt, mint a gaz és tulharsogott mindent, ami a gyengeség és csüggedés pillanataiban megremegett benne.

Vasárnap este, a szokástól eltérően hamarabb térve haza, Jozsinával találkozott a Ligetben. A fák koronáit nézte és csak azért tette ezt, hogy mondhassa:

— Nemsokára lehull minden levél...

És közben nem is a sárguló falevéltre gondolt, Márkra gondolt és rá várt.

— Lehull, — mondta Márk is. — Már ismét ősz van... Mit csinálsz itt?

— Csak itt vagyok. Nézelődöm.

— Nézelődöl? — nevezetett a mondásán. — Hiszen már majdnem sötétség van!

Most elnevette magát ő is. Valóban mit láthatott a szürke ködös alkonyatban, amikor a fák összefolynak a sötétséggel és amikor az ösvény elvész a lábak alatt? Ha annyira akarod, megmondom neked, — gondolta, Márk szemébe nézett, csak egy pillanatra és aztán így szólt:

— Azt hittem, hogy látni foglak...

— Te reám vártál?

Jozsina hallgatott. Sötétség volt már, nem látta, hogy Jozsina elpirult s hogyan igazította meg reszkető kézzel a kötényét. Leültek a lócára egy vén tölgyfa alá, noha a nyugati szél, mely az ágak között fújt, telve volt hűvös nedvességgel.

— Nem fogsz megfázni?

— Nem. Veled jó együtt lenni, — és csöndesen elnevette magát.

Levetette kopott kabátját, közelebb ült mellé és betakarta vele magát és őt is. Egymáshoz szorultak, közös remegések futottak át rajtuk és belső forróság melegítette őket, amely kölcsönösen átfolyt egyikből a másikba és összefűzte őket.

— Jó velem együtt lenni..., — mondta, mintha álmodnék.

— Bizony, csak veled, — ismételte szavait és azután hozzá tette:

— De te nem törődöl velem. Azt hiszem, másra gondolsz...

Még szorosabban magához ölelte. Jozsina hátra hajtotta a fejét — a fiú érezte rövid, forró lehelletét, zakatoló vérének lüktetését. Karjára hajtotta fejét, erőtlenül, lágyan... és ő föléje hajolt és kinyílt ajkát csókkal zárta le. Szédülés kerítette hatalmába, csodálatos csillagokkal teli mélységekbe zuhant vele, nem volt semmi, amibe belekapaszkodhatott volna, csak az ő forró ajkai, amelyekből a mag édes keserűessége áradt.

Csak egy pillanatig tartott ez. Márkon egyszerre remegés futott végig, betakarta Jozsinát az egész köpenyvel és felállt. Ha nappal történik, láthatta volna, hogy Jozsina felindult tekintetere a kétségbeesés fellege borul, mintha valami a kezeit összekulcsolta volna benne és segély után kiáltott volna.

— Félek, hogy megfázol, — ismételte reszkető hangon.

Ekkor Jozsina szintén felállt, a köpenyt a karjára tette és vontattotta, mintha testének darabjait tépte volna, mondta:

— Ne mondd, hogy engem féltesz. Te tőlem félsz és én nem tudom miért . . .

Mentek a sötétben egymás mellett, cél nélkül. Hosszan hallgattak. És aztán Márk megállt és olyan hangon, mely még mindig remegett, mint a törött ág, megszólalt:

— Tőled nem félek, Jozsina. Téged féltlek. Attól félek, hogy bajba jutsz . . .

— És vajjon a szerelem szerencsétlenség?

— Nem. Maga a szerelem nem az, de... Mit csinálnál azután? Hisz én... munkanélküli vagyok!

Jozsina hallgatott. Az első fájdalom elmúlt és ő úgy szívta magába Márk szavait, mint a távoli muzsikát, mint a szellőt, mint a nedvdús föld suttogását.

— Én munkanélküli vagyok! — ismételte Márk. — Járok-kelek és lélekzem, látok és hallok, mindenütt körülöttem élet van és szépség, de ez nem az én számomra, sem a te számodra van. A szerelem sem a mi számunkra van. Nézd fiatal és egészséges vagyok, te is fiatal vagy és egészséges... és mégsem szerethetlek úgy, ahogy más emberek szeretik egymást, családot alapítanak és gyermekeik vannak. Azt hiszed, nem látom őket? Azt hiszed, nem fáj a szívem ezért az egész életért. Százezer olyan egészséges ember van, mint mi vagyunk és mégis olyanok, mint a meddő virágok... elmegy felettünk az idő, elvirítunk és nem lesz senki, aki utánunk következne. Nem lesz mag, ami megélné.

Jozsina mellette lépdelt, úgy érezte, hogy szíve éles kelepcébe került, lábai csetlettek-botlottak és a mellére, mintha nehéz sziklatömb nehezedett volna.

— Mi lesz belőlünk, fiatalokból? — kérdezte inkább önmagától, — hová jut így a nemzet? Hallgasd meg a szónokokat, tekints bele az újságokba és könyvekbe... mindenütt verik a mellüket, kérkednek azzal, milyen gondot okoznak nekik a nemzet dolgai és minket nem akarnak látni, a nyomorról nem akarnak hallani, a nemzet fele részét és a fiatalok kétharmadát porba tiporják, nincs jogunk az életre, nincs jogunk a szerelemre, nincs jogunk semmire. Nem tőled félek, téged féltlek és nem akarom, hogy olyan szakadékba kerülj, mint én.

— Hiszen valahogy csak megváltozik minden, — kezdte őt vidítani, — megint lesz munka...

Sajnálta Márkot és hangja fájdalommal telt meg.

— Megint lesz munka! — szakadt ki Márkból. — Hisz én nemcsak mirőlünk beszélek, a munkanélküliekről. Nézd, mennyit keresnek a gyári és gazdasági munkások, mennyit fizetnek neked és másoknak... Hisz' tinektek van munkátok! Nézd csak a fiatal intelligenciát... 300 és 400 koronás állásokért verekszik, fiatal doktorokból és mérnökökből portások lesznek. Azt hiszed, hogy az ilyen foglalkozás, ilyen munka megnyitja előttük a világot. Azt hiszed, hogy nekik jobb, azt hiszed, hogy nektek több jogot adtak az életre, a boldogságra, szerelemre, azt hiszed, hogy ti... meg vagytok mentve? Nekem nincs munkám, nekünk nincs munkánk és nyomorgunk, de ezek akkor is nyomorognak, ha dolgoznak. Azt mondd, hogy ez valahogyan csak megváltozik... magától nem változik meg, nekünk kell ezt megváltoztatnunk, nekünk fiataloknak, amíg fiatalok vagyunk és amíg élni akarunk. Látod, nem félek tőled, — és Márk megfogta Jozsina kezét és erősen megszorította, — nem félek tőled, de oly fájdalmat okoz nekem, hogy elmúlt ismét egy tavasz, amely nem az enyém volt, ha látom hogy' mennek az évek és velem nem történik semmi... Élet? Boldogság? Szerelem? Semmi. Semmi. És ezért nekünk kell elősegítenünk a változást, számunkra csak élet-halálharc marad... és azután élhetünk, szerethetünk és boldogok lehetünk.

(Szlovákból fordította: Sándor László)

A MAGYARSÁGTUDOMÁNYI TÖREKVÉSEK BIRÁLATÁHOZ

Irta: GAÁL GÁBOR

Más jelenkori európai ellenforradalmakkal szemben az is jellemzi a magyart, hogy ideológiája csak politikai győzelme után kezd *alakulni*, és soha sem viszi annyira, mint pl. az olasz, mely Mussolinival és társaival már a háború folyamán hatalmas irodalommal rendelkezik, nem is említve a német ellenforradalmat, ahol — már a politikai győzelem előtt — Hitleren kívül olyan rendszerezők szerepelnek, mint *Moeller van den Bruck* és *Alfred Rosenberg*, a törmelék-ideológusok egész csapatával. A magyar ellenforradalom ideológiailag nem *készült* s amikor politikailag győzött, ideológiáját szedte-vedte a magyar katedra-reakció s az ellenforradalom olyan Mitläufer értelmiségei köréből, mint pl. *Szabó Dezső*, aki azonban épp' mert Mitläufere volt az ellenforradalomnak, nem is lehetett határozott ideológusa. Az ideológiai vezetés mások, egyetemi, egyházi és más regresszív csoportok kezébe került, akikkel szemben Szabó Dezső mindig ellenzékét képviselt. Megfelelt ez a helyzet a sajátos magyar viszonyoknak. Magyarországon az